

บทที่ 6

การวิเคราะห์รูปแบบอาคาร

จุดประสงค์ของการวิเคราะห์รูปแบบอาคารบนถนนท่าแพ เพื่อให้เข้าใจเอกลักษณ์เฉพาะของอาคารแต่ละประเภท ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ เสนอเป็นกรอบแนวทางในการออกแบบอาคารใหม่บนถนนสายนี้ในบทต่อไป เนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วยการวิเคราะห์รูปแบบอาคารทั้ง 4 ประเภท โดยแบ่งเป็น 6.1) บ้านไม้ชั้นเดียว 6.2) บ้านไม้สองชั้น 6.3) อาคารไม้แปดก 6.4) อาคารคอนกรีต

จากการทบทวนวรรณกรรมในที่ผ่านมาทำให้ทราบว่าในการเสนอแนวทางการออกแบบอาคารใหม่นั้น อาจไม่จำเป็นที่จะต้องระบุให้ชัดเจนในทุกรายละเอียดอาคาร หากรายละเอียดเหล่านั้นไม่สำคัญจริงหรือไม่ใช่สิ่งที่ยังบอกถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ แต่ควรแนะแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ให้กับสิ่งใหม่ที่จะเข้าไปอยู่ร่วมกับสิ่งเก่า พร้อมกับสร้างกรอบที่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการปกป้องไม่ให้ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ถูกทำลายไป (Lu,1980:187) ด้วยแนวคิดนี้ผู้วิจัยจึงเสนอหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์รูปแบบของอาคารบนถนนท่าแพ เพื่อให้ได้มาซึ่งกรอบแนวทางในการออกแบบที่เหมาะสม โดยมีพื้นฐานมาจากคุณค่าและเอกลักษณ์ของอาคารเป็นหลัก

ดังนั้น ในการวิเคราะห์รูปแบบอาคารบนถนนท่าแพจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นเป็นประเด็นดังนี้

- 1) **พิจารณาคุณค่าของอาคารแต่ละประเภท** (Value of Buildings)
- 2) **วิเคราะห์รูปแบบอาคารเพื่อค้นหาเอกลักษณ์** (Identity of Buildings) โดยวิเคราะห์จาก
 - รูปทรงอาคาร
 - ลักษณะด้านหน้าของอาคาร
 - วัสดุอาคาร
 - สีอาคาร
 - ลักษณะช่องเปิด ประตู หน้าต่าง
 - ส่วนตกแต่งอาคาร

3) **วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดอาคารกับขนาดที่ดิน** การวิเคราะห์ด้วยหลักเกณฑ์เหล่านี้จะทำการศึกษาวิเคราะห์อาคาร 4 ประเภทตามลำดับ สำหรับตำแหน่งที่ตั้งของอาคารสามารถดูรายละเอียดในแผนที่ที่ 3.1 โดยได้แบ่งประเภทอาคารตามสีต่างๆไว้อย่างชัดเจน

6.1 บ้านไม้ชั้นเดียว

ในปัจจุบันบนถนนท่าแพมีบ้านไม้ชั้นเดียวที่มีคุณค่าเหลืออยู่เพียงหลังเดียวคือบ้านเลขที่ 328-330 ซึ่งเป็นอาคารรูปแบบเฮือนแป ตั้งอยู่ตรงข้ามวัดมหาวน

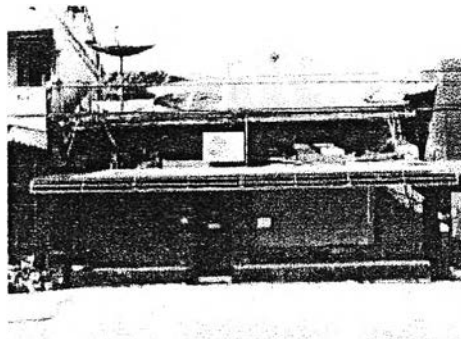
1) **คุณค่าของอาคาร**

ในทางประวัติศาสตร์ อาคารรูปแบบเฮือนแปนิยมสร้างประมาณช่วงปี พ.ศ. 2410 - พ.ศ. 2432

หรือเมื่อประมาณ 130 ปีที่ผ่านมา หลักฐานที่แสดงถึงยุคสมัยของเฮือนแป้ได้แก่ ภาพถ่ายเก่าบนถนนท่าแพ (ภาพที่ 4.1 บทที่ 4) ที่มีการบันทึกไว้โดยมิชชันนารีชาวอเมริกันที่เริ่มเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเชียงใหม่โดยการนำของ ดร.ดาเนียล แมคคิลวารี เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2409 (สุตารา สุจฉายา 2540: 48) ในยุคสมัยดังกล่าวเฮือนแป้ที่ปลูกเรียงกันริมสองฝั่งถนนเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงวิทยาการทางการก่อสร้างโดยช่างท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี วัสดุไม้ที่หาได้ง่ายในสมัยนั้นถูกนำมาใช้เป็นที่โครงสร้างและส่วนตกแต่งของเฮือนแป้ ทำให้เกิดรูปแบบอาคารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังนั้นอาคารเฮือนแป้หลังนี้จึงมีคุณค่าในทุกด้านตามเกณฑ์การพิจารณาคูณค่าของกาวิจัยนี้ และที่สำคัญอาคารหลังนี้สมควรได้รับการอนุรักษ์อย่างเร่งด่วนก่อนที่จะถูกทำลายไป

ภาพที่ 6.1 ความเรียบง่ายของวิถีชีวิตผู้คนบนถนนท่าแพ เมื่อหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ค้าขายและพักผ่อนในบ้านแบบเฮือนแป้
ที่มาของภาพ : บุญเสริม สาตราภัย

ภาพที่ 6.2 สภาพปัจจุบันบ้านเลขที่ 328-330 เฮือนแป้หลังสุดท้ายบนถนนท่าแพที่ไม่ได้รับการดูแลรักษาจากเจ้าของเท่าที่ควร
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

2) รูปแบบอาคาร

ในการวิเคราะห์รูปแบบอาคารเฮือนแป้ ผู้วิจัยใช้ภาพถ่ายเก่าเป็นส่วนประกอบสำคัญและใช้ภาพเฮือนแป้ที่ถ่ายจากพื้นที่อื่นเป็นส่วนเสริม เพื่อให้เห็นถึงสภาพทั่วไปของอาคารรูปแบบนี้

• รูปทรงอาคาร

“เฮือนแป้หรือ เรือนแพ (เรือนที่ปลูกติดกันเป็นแถว) มีลักษณะสำคัญคือ เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวขนาด 3 ห้อง ด้านยาวปลูกไปตามถนน หลังคาทรงจั่วสูง ส่วนพะไลด้านหน้าใช้เป็นส่วนค้ำขาย ด้านหน้าและด้านสกัดเป็นฝาไม้ที่ประกอบบานเพ็ญ เฮือนแป้มีขนาดต่างๆกันบางแห่งมีความกว้างมาก (ด้านสกัด) จั่วจึงมีขนาดใหญ่” (เจลีเยว ปิยะชน, 2532: 180) อย่างไรก็ตามบางครั้งเรือนที่มีความกว้าง 7-9 คูหา ก็เรียกกันว่าเฮือนแป้ ดังนั้นหากเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวที่ปลูกติดกันเป็นแถวในลักษณะนี้จะเรียกโดยรวมว่าเฮือนแป้ทั้งสิ้น ความสูงของเฮือนแป้โดยเฉลี่ยประมาณ 5-7 เมตรแล้วแต่ความชันของหลังคา โดยส่วนใหญ่ที่พบมีความชันสองระดับระดับบนมีความชันประมาณ 35-45 องศาส่วนระดับล่าง (ส่วนพะไล) มีความชันน้อยกว่าคือประมาณ 30 องศา เฮือนแป้ส่วนใหญ่มีเสาลอยมารับขายค้ำด้านหน้า (ภาพที่ 6.3) แต่เฮือนแป้บางหลังที่พบก็มีหลังคาระดับเดียวและมักจะเป็นเฮือนแป้ที่มีความกว้าง 7-9 คูหา จากหลักฐานทางภาพถ่ายเก่าพบว่าเฮือนแป้มีการใช้งานหลักอยู่ 2 ส่วน ส่วนแรกคือส่วนที่ติดถนนใช้สำหรับค้ำขายหรือกิจการอื่นๆ อีกส่วนหนึ่งที่อยู่ถัดเข้าไปคือส่วนพัก

¹ จากการสัมภาษณ์คุณศรีบุศย์ จันทนาคม วันพุธที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 เวลา 17.00 น.

อาศัยซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปแล้วแต่ขนาดของครอบครัว ถ้าเป็นครอบครัวใหญ่มักมี خان เชื่อมไปสู่อีออนแปอีกหลังหนึ่งซึ่งอยู่ลึกเข้าไป แต่บางหลังก็ทำเป็นหลังคาจั่วแฝดในอีออนแปหลังเดียว¹ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเอกลักษณ์ทางรูปทรงของอีออนแปคืออาคารที่มีความสูงประมาณ 5-7 เมตร มีหลังคาทรงจั่วสองระดับที่ทิ้งชายคาทางด้านหน้าอาคาร โดยส่วนใหญ่มีขนาดกว้าง 3 ห้อง (คูหา) และมักมีเสาลอยรับชายคาด้านหน้าอาคาร

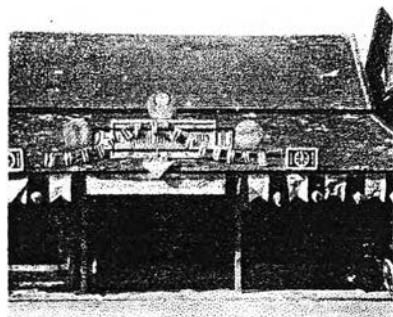
ภาพที่ 6.3 อีออนแปริมถนนย่านวัดเกต ยังคงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์และมีการใช้งานอยู่
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2544

ภาพที่ 6.4 อีออนแปที่มีหลังคาจั่วแฝดมักใช้ด้านหน้าค้าขายและพักอาศัยบริเวณจัวหลัง โดยมากเป็นครอบครัวเล็ก
ที่มาของภาพ : หนังสือเรือนกาแล โดยเฉลียว ปิยะชน พ.ศ. 2532

• ลักษณะด้านหน้าของอาคาร

ความชัดเจนในรูปแบบอาคารที่ส่วนใหญ่มีหน้ากว้าง 3 คูหา หลังคาสองระดับ และมีเสาลอย 4 ต้นรับชายคา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของอาคารประเภทนี้ แม้บางหลังจะมีการยกพื้นขึ้นเล็กน้อยหรือบางหลังอาจไม่มี แต่อย่างไรก็ตามทุกหลังจะต้องเว้นพื้นที่ด้านหน้าได้ส่วนพะไลไว้เสมอ อย่างน้อยก็ให้ผู้คนหลบแดดหลบฝนได้ ถ้าวิเคราะห์ว่าเป็นพื้นที่ว่างที่เกิดจากลักษณะนิสัยที่มีน้ำใจไมตรีของชาวล้านนาสมัยก่อนที่เชื้อเพื่อต่อผู้คนที่เดินผ่านไปมา ก็มีความเป็นไปได้ อีออนแปเป็นอาคารที่มีความสัมพันธ์กับสัดส่วนมนุษย์มาก เนื่องจากเป็นอาคารชั้นเดียวที่มีลักษณะราบติดไปกับพื้นดิน ดังนั้นอาคารจะปรากฏทิศทางของเส้นนอนเสมอไม่ว่าอยู่เดี่ยวๆหรืออยู่เรียงกันเป็นแพ สิ่งนี้จะทำให้ผู้ผ่านไปมาเกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับอาคารมากขึ้นซึ่งก็อาจสร้างความรู้สึกเชื้อเชิญให้เข้าไปสัมผัสกับสิ่งที่อยู่ภายใน สรุปได้ว่าอีออนแปเป็นอาคารที่มีพื้นที่ว่างด้านหน้าได้ส่วนพะไล มีสัดส่วนที่สัมพันธ์กับมนุษย์ และปลูกราบติดกับพื้นดิน ดังนั้นจึงแสดงถึงทิศทางของเส้นนอนเสมอ

ภาพที่ 6.5 รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของอีออนแป สำหรับหลังนี้เป็นแบบพื้นยกระดับสามารถนั่งเล่นได้ร่วมเงาได้ ในภาพเป็นรูปด้านหน้าอีออนแป
ถ่ายภาพโดย : อัมพร โกศลสุมลมาศน์ พ.ศ. 2500

¹ จากการสัมภาษณ์คุณศรีบุญศรี จันทนาคม วันพุธที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 เวลา 17.00 น.

- **วัสดุอาคาร**

เขียนแปเป็นอาคารโครงสร้างไม้ทั้งหลัง โดยส่วนใหญ่จะเป็นไม้สักซึ่งหาได้ง่ายในสมัยก่อน ส่วนพื้นเรือนและผนังเป็นไม้แผ่น โดยที่ผนังจะใช้ไม้แผ่นวางตามแนวนอนตลอดทั้งหลัง สำหรับหลังคามุงด้วย วัสดุหลายประเภท ถ้าเป็นเขียนแปยุคแรกๆมุงด้วยตองตึง (ใบตอง) ต่อมาเปลี่ยนเป็นกระเบื้องดินขอ (กระเบื้อง ดินเผา) ซึ่งก็ใช้กันเรื่อยมาจนปัจจุบัน สำหรับวัสดุที่ใช้ทำประตูหน้าต่างก็ใช้ไม้เช่นกัน **สรุปได้ว่าเขียนแปเป็น อาคารที่ก่อสร้างด้วยไม้ทั้งส่วนโครงสร้าง และส่วนตกแต่ง**

- **สีอาคาร**

เนื่องจากเขียนแปเป็นอาคารที่ก่อสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ดังนั้นสีธรรมชาติของไม้ก็คือสีของเขียน แป รวมถึงสีของหลังคากระเบื้องดินเผาที่เมื่อนานเข้าก็จะกลายเป็นสีน้ำตาลเข้มอมดำคล้ายสีไม้ธรรมชาติ ใน ปัจจุบันเขียนแปบางหลังถูกทาสีปรับปรุงหรือมีการต่อเติมบางส่วน ซึ่งเมื่อมองในภาพรวมของอาคารกลับไม่ส่ง ผลเสียหายกับอาคารมากเท่าใดนักเนื่องจากการมีขนาดหลังคาที่ใหญ่ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหากสามารถ รักษาวัสดุหลังคาให้เป็นแบบดั้งเดิมอาคารจะดูเป็นธรรมชาติด้วยตัวของมันเอง **สรุปได้ว่าสีของเขียนแปคือสี ธรรมชาติที่สะท้อนสีจะของวัสดุที่ใช้ โดยส่วนใหญ่ใช้ไม้และดินเผาซึ่งมีสีธรรมชาติเป็นโทนสีน้ำตาล**

- **ลักษณะช่องเปิด ประตู หน้าต่าง**

จากการสำรวจเขียนแปจากที่ต่างๆในเมืองเชียงใหม่พบว่ารูปแบบช่องเปิด ประตู หน้าต่าง มีลักษณะที่คล้ายกัน โดยส่วนใหญ่รูปแบบของประตูด้านหน้าอาคารเป็นประตูบานเฟี้ยม ส่วนหน้าต่างพบว่า มี สองแบบหลัก คือหน้าต่างบานเปิดคู่ และหน้าต่างแบบฝาไหล¹ เอกลักษณะอีกประการหนึ่งของรูปแบบช่องเปิดที่ พบจากการสำรวจคือช่องระบายอากาศที่เป็นลักษณะซี่ลูกกรงติดตั้งที่ตำแหน่งคอสอง ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็น องค์ประกอบที่สำคัญของอาคารแบบเขียนแป เนื่องจาก 1) เขียนแปมีหน้าต่างน้อยจึงต้องการช่องระบายอากาศ มากขึ้น และ 2) เมื่อปิดประตูบานเฟี้ยมด้านหน้าหมดทุกบานจะทำให้อากาศถ่ายเทไม่สะดวก ดังนั้นจึงสรุป ได้ว่าเขียนแปมีรูปแบบของช่องเปิดที่เป็นเอกลักษณ์ดังนี้

- 1) ประตูด้านหน้าเป็นประตูบานเฟี้ยม
- 2) หน้าต่างแบบบานเปิดคู่ และ/หรือ แบบฝาไหล
- 3) มีช่องระบายอากาศบริเวณคอสอง

- **ส่วนตกแต่งอาคาร**

เขียนแปเป็นอาคารที่มีรูปแบบเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ดังนั้นจึงไม่พบส่วนตกแต่งอาคารแต่ อย่างไม่

¹ ฝาไหลเป็นช่องเปิดประเภทหนึ่งที่นิยมใช้กับอาคารในสมัยก่อน มีลักษณะเด่นคือเป็นได้ทั้งผนังและช่องเปิดในเวลา เดียวกัน หากต้องการเปิดเพื่อระบายอากาศก็ผลักตัวบานไปด้านหนึ่ง บานไม้ที่เลื่อนไปก็จะเปิดออกให้อากาศเข้าออกได้ ดูคล้าย ฝาผนังที่สามารถไหลไปมาได้ (ผู้วิจัย)

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปเอกลักษณ์ของบ้านไม้ชั้นเดียวแบบเฮือนแป่ได้ดังนี้

- สูงชั้นเดียวประมาณ 5-7 เมตร ส่วนใหญ่มีขนาดกว้าง 3 คูหา คูหาละ 3.50 เมตร
- หลังคาทรงจั่วมุงกระเบื้องดินเผา มีความชันสองระดับ ทั้งชายคาทางด้านหน้าอาคาร และมักมีเสาดอรับชายคาด้านหน้าอาคารทำให้เกิดพื้นที่ว่างด้านหน้าได้ส่วนพะไล
- มีสัดส่วนที่สัมพันธ์กับมนุษย์และปลูกราบติดไปกับพื้นดินจึงแสดงถึงทิศทางของเส้นนอนเสมอ
- ก่อสร้างด้วยไม้ทั้งส่วนโครงสร้าง และส่วนตกแต่ง
- อาคารใช้สิทธรมชาติของวัสดุก่อสร้าง โดยวัสดุมักเป็นโหนดินน้ำตาล
- ช่องเปิดด้านหน้าอาคารเป็นประตูบานเฟี้ยมและมีช่องระบายอากาศตรงคอกสอง

3) ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดอาคารกับขนาดที่ดิน

ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดอาคารกับขนาดที่ดินของเฮือนแป่ที่พบจากการสำรวจ และจากภาพถ่ายเก่าแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ

- แบบจั่วเดี่ยวมีความกว้างตั้งแต่ 3 คูหาขึ้นไป และมีความลึก 8-10 เมตร
- แบบจั่วแฝด มีความลึกประมาณ 10-12 เมตร
- แบบสองหลังคามีสานตรงกลาง มีความลึกประมาณ 25-30 เมตรและมีความกว้างไม่เกิน 3 คูหา

ภาพที่ 6.6 รูปแบบของเฮือนแป่ที่มีส่วนเฮือนหน้าและเฮือนหลังเชื่อมโดยชานกลางบ้าน เฮือนแป่หลังนี้เป็นของคุณอัมพร โกศลสมมาคน์ ปัจจุบันถูกรื้อทิ้งและสร้างอาคารใหม่แล้ว

ที่มาของภาพ : บุญเสริม สาดราภยพ.ศ. 2506

6.2 บ้านไม้สองชั้น

บ้านไม้สองชั้นที่มีคุณค่าบนถนนท่าแพมีอยู่ 4 หลัง ซึ่งแต่ละหลังมีความแตกต่างกันไป ไม่ได้มีรูปแบบที่ชัดเจนเหมือนอาคารรูปแบบเฮือนแป่ อาคารทั้ง 4 หลังประกอบด้วยอาคารเลขที่ 154-6 (ร้านเกษร) เลขที่ 276-8 (ร้าน Living Space) เลขที่ 81-5 (ร้านแพรวพรรณใหม่ไทย) และอาคารเลขที่ 277-9 (ร้านอินเตอร์) (ภาพที่ 6.7-6.10)

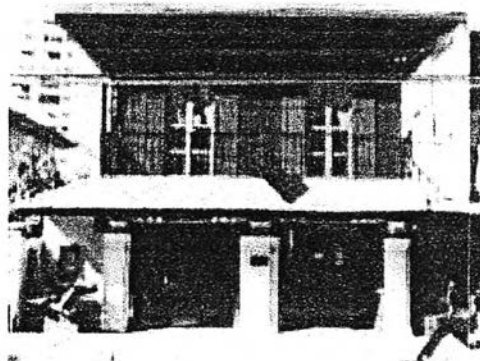
1) คุณค่าอาคาร

บ้านไม้สองชั้นเป็นรูปแบบของอาคารยุคที่สร้างขึ้นต่อจากเฮือนแป่ จึงสามารถแสดงความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี ทั้งทางรูปทรง วัสดุ และสีอาคาร บ้านไม้สองชั้นทั้ง 4 หลังมีโครงสร้าง และส่วนตกแต่งเป็นไม้ทั้งหมด จึงแสดงออกถึงวิทยาการการก่อสร้างในสมัยของตัวเองได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นรูปแบบอาคารที่มีเอกลักษณ์พื้นถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกับอาคารใน

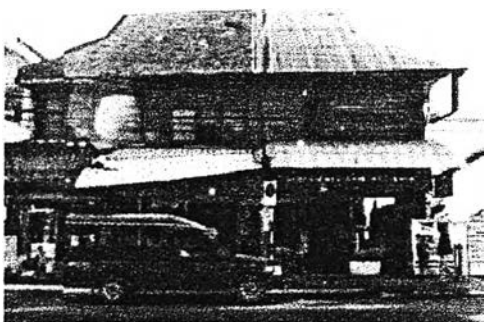
ยุคต่อมาที่ได้รับอิทธิพลการก่อสร้างจากทางตะวันตก และที่สำคัญอาคารทั้ง 4 หลังยังสนองความต้องการการใช้งานของเจ้าของอาคารได้ตรงตามประสงค์ ทำให้อาคารมีคุณค่าครบถ้วนทุกประการตามเกณฑ์พิจารณาคุณค่าที่ได้ตั้งไว้

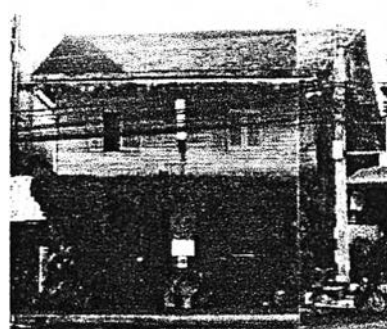
ภาพที่ 6.7 อาคารเลขที่ 154-6 (ร้านเกษร)
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

ภาพที่ 6.8 อาคารเลขที่ 276-8 (ร้าน Living Space)
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

ภาพที่ 6.9 อาคารเลขที่ 81-5 (ร้านแพรวพรรณไหมไทย)
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

ภาพที่ 6.10 อาคารเลขที่ 277-9 (ร้านอินเตอร์)
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

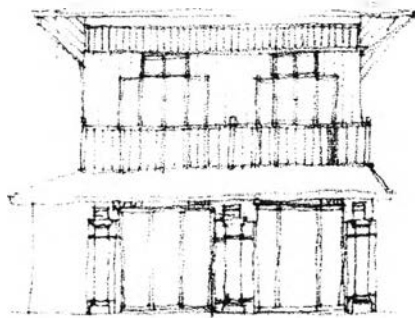
2) รูปแบบอาคาร

จากการสำรวจพบว่าอาคารทั้ง 4 หลังมีรูปแบบที่ต่างกัน ดังนั้นการวิเคราะห์จะพิจารณาจากองค์ประกอบอาคารเป็นหลักเพื่อหาเอกลักษณ์ร่วมระหว่างอาคารทั้ง 4 หลังและหากพบว่าอาคารแต่ละหลังมีเอกลักษณ์เฉพาะที่ชัดเจนจะทำการนำเสนอเป็นพิเศษ

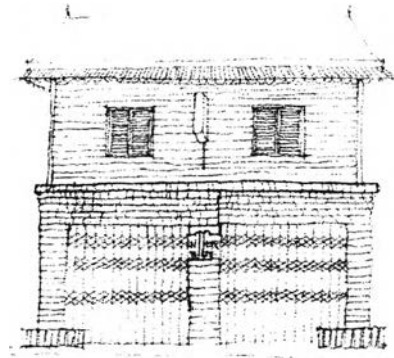
• รูปทรงอาคาร

อาคารทั้ง 4 หลังเป็นอาคารเดี่ยว มีความสูง 2 ชั้น หรือประมาณ 7-8 เมตร กว้าง 2 คูหา คูหาละ 3.50 เมตร ยกเว้นอาคารเลขที่ 81-5 เท่านั้นที่กว้าง 3 คูหา รูปทรงหลังคามีทั้งแบบปั้นหย้า มะนิลาและจั่ว อย่างไรก็ตามทรงหลังคาของทุกอาคารต่างเทลาดเฉียงมาด้านหน้าเสมอ และมีความชันหลังคาประมาณ 30-35 องศา อาคารเลขที่ 154-6 และเลขที่ 276-8 มีผนังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีความลึก 4 ช่วงเสาหรือประมาณ 14

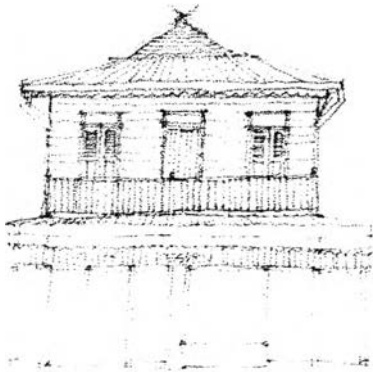
เมตร ส่วนอาคารอีกสองหลังที่เหลือเป็นอาคารรูปตัวแอล ส่วนที่ลึกเข้าไปจึงมีความยาวถึง 6 ช่วงเสาหรือประมาณ 21 เมตร¹

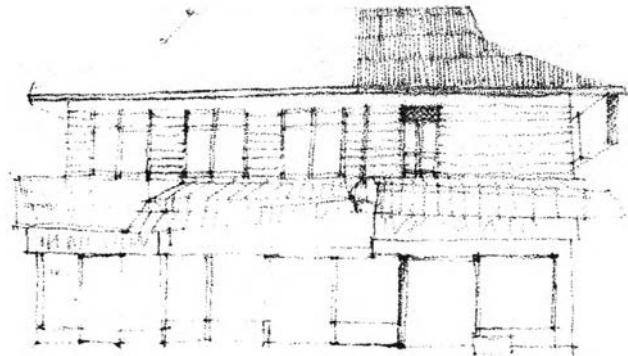
ภาพที่ 6.11 แสดงภาพร่างของอาคารเลขที่ 276-8
(ร้าน Living Space)

ภาพที่ 6.12 แสดงภาพร่างของอาคารเลขที่ 277-9
(ร้านอินเตอร์)

ภาพที่ 6.13 แสดงภาพร่างของอาคารเลขที่ 154-6
(ร้านเกษร)

ภาพที่ 6.14 แสดงภาพร่างของอาคารเลขที่ 81-5 (ร้านแพรวพรรณไหมไทย)

• ลักษณะด้านหน้าของอาคาร

จากการสังเกตรูปด้านหน้าของอาคารทั้ง 4 หลังพบความสัมพันธ์ร่วมประการหนึ่งได้แก่ ตำแหน่งของชายคาทั้งสองระดับ โดยกันสาดชั้นล่างและเส้นขอบชายคาของหลังคาอยู่ที่ระดับประมาณ 3 เมตร และ 7 เมตรจากพื้น ใกล้เคียงกันทั้ง 4 อาคาร ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าแม้อาคารจะมีรูปทรงที่ต่างกันแต่ก็ยังคงสัมพันธ์กันในด้านอื่น เช่น เรื่องของเส้นและระนาบที่แสดงทิศทางแนวนอน เป็นต้น จุดนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ควรสนับสนุนให้มีการสานต่อ เนื่องจากสามารถสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างอาคารเก่าและใหม่ได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเอกลักษณ์ที่เกิดจากรูปด้านหน้าของอาคารคือระนาบแนวนอนที่ต่อเนื่องของระดับกันสาดและชายคา

• วัสดุอาคาร

บ้านไม้สองชั้นเป็นอาคารโครงสร้างไม้ทั้งหลัง โดยส่วนใหญ่เป็นไม้สักซึ่งหาได้ง่ายในสมัย

¹ ข้อมูลจากการสำรวจ เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2543

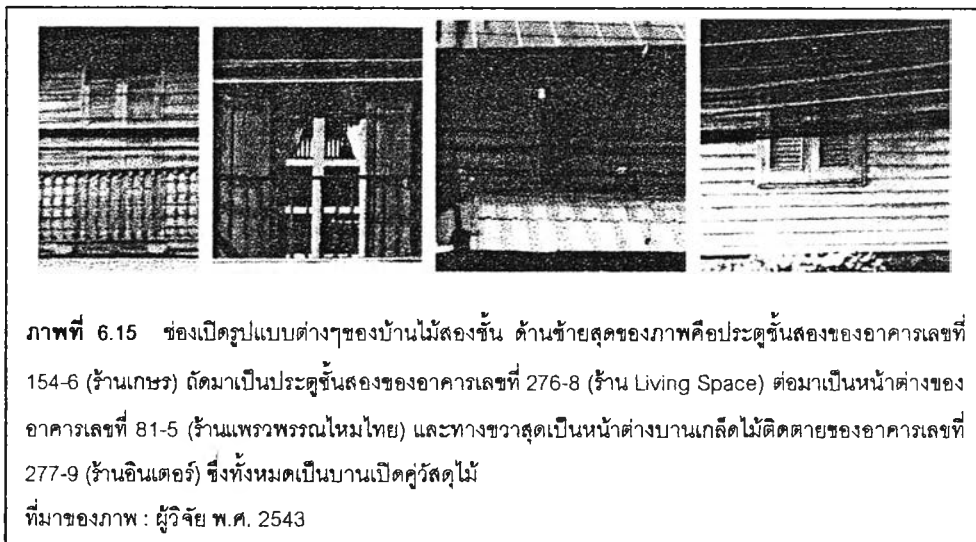
ก่อน ส่วนพื้นเรือนทั้งสองชั้นและผนังเป็นไม้แผ่น ผนังใช้ไม้แผ่นวางทั้งตามแนวนอนและแนวตั้ง ปัจจุบันผนังชั้นล่างด้านหน้าของอาคารเลขที่ 154-6 เลขที่ 276-8 และเลขที่ 81-5 เปลี่ยนวัสดุเป็นกระจกเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานที่เป็นร้านค้า ต้องการจัดแสดงสินค้าหน้าร้าน สำหรับวัสดุหลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาแก่เว้นส่วนที่มีการซ่อมแซมพบว่าเปลี่ยนเป็นมุงกระเบื้องลอนคู่และสังกะสี ส่วนวัสดุที่ใช้ทำประตูหน้าต่างใช้ไม้เช่นกัน

• สีอาคาร

จากการสำรวจสภาพปัจจุบันของอาคารทั้ง 4 หลังพบว่า อาคารที่มีการทาสีบริเวณผนังอาคารได้แก่อาคารเลขที่ 154-6 และเลขที่ 276-8 โดยสีที่ใช้เป็นสีโทนน้ำตาล ส่วนอาคาร 2 หลังที่เหลือไม่มีการทาสี เปิดเผยให้เห็นสีของเนื้อไม้อย่างเป็นธรรมชาติ อาคารทั้ง 4 หลังเป็นสีโทนน้ำตาลทั้งส่วนผนัง ช่องเปิด รวมถึงหลังคา ซึ่งแม้จะมีวัสดุที่ต่างกันแต่ยังใช้สีในโทนเดียวกันอยู่

• ลักษณะช่องเปิด ประตู หน้าต่าง

ประตูหน้าต่างของอาคารทั้ง 4 หลังคงสภาพของเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะช่องเปิดบนชั้นสองของอาคารที่เป็นบานเปิดไม้ทั้งประตู หน้าต่าง และมีการใช้บานเกล็ดไม้เพื่อระบายอากาศ ส่วนลักษณะช่องเปิดชั้นล่างเป็นประตูและหน้าต่างกระจก

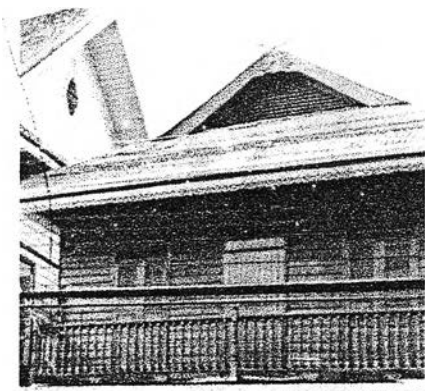

ภาพที่ 6.15 ช่องเปิดรูปแบบต่างๆของบ้านไม้สองชั้น ด้านซ้ายสุดของภาพคือประตูชั้นสองของอาคารเลขที่ 154-6 (ร้านเกษร) ถัดมาเป็นประตูชั้นสองของอาคารเลขที่ 276-8 (ร้าน Living Space) ต่อมาเป็นหน้าต่างของอาคารเลขที่ 81-5 (ร้านเพชรพรอนใหม่ไทย) และทางขวาสุดเป็นหน้าต่างบานเกล็ดไม้ติดตายของอาคารเลขที่ 277-9 (ร้านอินเตอร์) ซึ่งทั้งหมดเป็นบานเปิดคู่วัสดุไม้

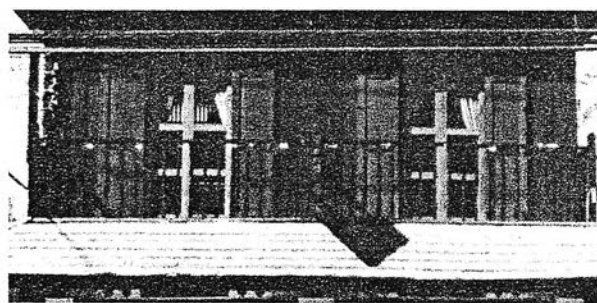
ที่มาของภาพ : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

• ส่วนตกแต่งอาคาร

แต่ละอาคารมีส่วนตกแต่งแตกต่างกันไป อาคารเลขที่ 154-6 ประดับจั่วหลังคาด้วยกาแลครีบชายคาเป็นแบบขนมปังขิงมีลายฉลุ และมีราวระเบียงลูกกรงชั้นสอง (ภาพที่ 6.16) อาคารเลขที่ 276-8 มีราวระเบียงลูกกรงชั้นสองและเสาปูนที่ทำเพิ่มเติมบริเวณหน้าร้าน (ภาพที่ 6.17) อาคารเลขที่ 81-5 ไม่มีการตกแต่งอะไรเป็นพิเศษ ส่วนอาคารเลขที่ 277-9 ตกแต่งยอดหน้าจั่วด้วยเสาปลงเหลี่ยมปลายแหลม ครีบชายคาเป็นแบบขนมปังขิงมีลายฉลุ (ภาพที่ 6.18)

ภาพที่ 6.16 ส่วนตกแต่งของบ้านเกษร
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ.2543

ภาพที่ 6.17 ส่วนตกแต่งของบ้าน Living Space
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ.2543

ภาพที่ 6.18 ส่วนตกแต่งของบ้านอิน
เตอร์

สรุปได้ว่าอาคาร 4 ทั้งหลังมีคุณค่าอย่างยิ่งในฐานะตัวแทนแห่งยุคสมัยที่พบได้ยากในปัจจุบันโดยเฉพาะในย่านชุมชนที่มีการพัฒนาตลอดเวลา เช่น ถนนท่าแพ และเมื่อศึกษาแล้วพบว่าบ้านไม้สองชั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะดังต่อไปนี้

- อาคาร 2 ชั้น สูงประมาณ 7- 8 เมตร กว้าง 2-3 คูหา มีหลังคาคลุม
- ระดับของกันสาดและชายคามีความต่อเนื่องกัน และสูงที่ระดับประมาณ 3 เมตร และ 7 เมตรตามลำดับ
- วัสดุของอาคารเป็นไม้ทั้งโครงสร้าง และส่วนตกแต่ง โทนสีหลักเป็นสีน้ำตาล
- บานเปิดประตูหน้าต่างเป็นบานไม้มีบานเกล็ด

3) ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดอาคารกับขนาดที่ดิน

จากภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2539 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างขนาดอาคารกับขนาดของที่ดิน ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละอาคารดังนี้

- อาคารเลขที่ 154-6 ตั้งอยู่บนพื้นที่กว้างประมาณ 10 เมตร ลึกประมาณ 20 เมตร แต่อาคารกว้าง 8 เมตร ยาว 12 เมตร ไม่ได้คลุมพื้นที่ทั้งหมด
- อาคารเลขที่ 276-8 ตั้งอยู่บนพื้นที่กว้างประมาณ 10 เมตร ลึกประมาณ 25-30 เมตร ตัวอาคารตั้งอยู่ด้านหน้าสุด เดิมเคยเป็นเฮือนแปดดังนั้นจึงมีส่วนต่อด้านหลัง แต่ตัวร้านในปัจจุบันมีความยาวเพียง 10-12 เมตรเท่านั้น
- อาคารเลขที่ 81-5 ตั้งอยู่บนพื้นที่กว้างประมาณ 12 เมตร ลึกประมาณ 25-30 เมตร ตัวอาคารเป็นรูปตัวแอล กว้าง 3 ช่วงเสา ลึกเข้าไปประมาณ 6 ช่วงเสา

- อาคารเลขที่ 277-9 ตั้งอยู่บนพื้นที่กว้างประมาณ 10 เมตร ลึกประมาณ 15-20 เมตร ตัวอาคารเป็นรูปตัวแอล กว้าง 2 ช่วงเสา ลึกเข้าไปประมาณ 6 ช่วงเสา

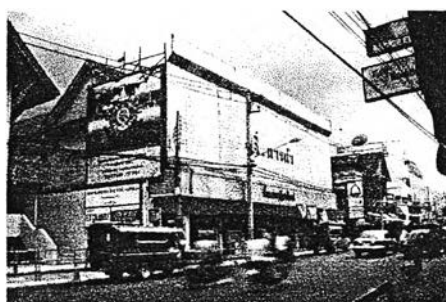
ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับที่ตั้งมี 2 แบบหลักคือใช้เนื้อที่ประมาณ 10x12 เมตร และ 12x25 เมตร การก่อสร้างในอนาคตจึงขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่มีอยู่ กับลักษณะของกิจกรรมซึ่งสามารถเลือกสร้างได้ทั้งสองแบบ

6.3 อาคารไม้แปดตึก

บนถนนท่าแพมีอาคารไม้แปดตึกที่มีคุณค่าอยู่ 6 หลังโดยแบ่งเป็นอาคารศาสนสถาน 2 หลังคือ วิหารเล็กวัดบุพพาราม และวิหารหลวงวัดมหาวน ส่วนอาคารที่เหลืออีก 4 หลังเป็นอาคารส่วนบุคคล ซึ่งปัจจุบันใช้ประโยชน์เพื่อการพาณิชย์ อาคารทั้ง 4 หลังได้แก่ อาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ) เลขที่ 5-15 (ร้าน ส.การคำที่นอน) เลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) และอาคารเลขที่ 158-162 (ร้านบัคโคพิชซ่า)

ภาพที่ 6.19 อาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ)

ภาพที่ 6.20 เลขที่ 5-15 (ร้าน ส.การคำที่นอน)

ภาพที่ 6.21 อาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ)

ภาพที่ 6.22 อาคารเลขที่ 158-162 (ร้านบัคโคพิชซ่า)

1) คุณค่าของอาคาร

วิหารทั้ง 2 หลังเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าครบถ้วนตามเกณฑ์การพิจารณา นอกจากนี้ยังมีความสำคัญทางด้านจิตใจต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไปอีกด้วย ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้วอาคารทั้งคู่เป็นอาคารยุคแรกบนถนนสายนี้ที่ยังหลงเหลืออยู่แม้เวลาผ่านไปหลายร้อยปี ที่สำคัญยังมีการใช้งานอย่างต่อเนื่อง และสังเกตได้ว่าเป็นอาคารประเภทเดียวที่ยังคงอยู่คู่ถนนสายนี้โดยไม่ถูกทำลายไปเช่นอาคารประเภทอื่น เหตุผลน่าจะเกิดจากความเคารพ และศรัทธาในพระพุทธรูปของชาวไทยจึงทำให้เกิดความร่วมมือในการทำบูรณะศาสนสถานของชาติไว้ ซึ่งต่างไปจากอาคารส่วนบุคคลทั่วไปที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามอาคารไม้แปดตึกอีก 4 หลังที่เหลือต่างมีคุณค่าเช่นกัน โดยเฉพาะเอกลักษณ์ทางรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีอิทธิพล

การก่อสร้างและตกแต่งแบบตะวันตกซึ่งแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกันระหว่างอาคารพื้นเมืองกับองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกอย่างลงตัว นอกจากนี้อาคารทั้ง 4 หลังยังแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการการก่อสร้างที่มีการใช้ปูนมาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญนอกเหนือไปจากการใช้ไม้เช่นอาคารในยุคก่อนหน้า ด้วยคุณค่าเหล่านี้ทำให้อาคารทั้ง 4 หลังมีความสำคัญยิ่งในฐานะตัวแทนแห่งยุคสมัยดังกล่าว และควรค่าที่จะทำการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปในอนาคต

ภาพที่ 6.23 จัฬารเล็กวัดบูรพาราม

ภาพที่ 6.24 จัฬารหลวงวัดมหาวัน

2) รูปแบบอาคาร

ในการวิเคราะห์รูปแบบอาคารไม้แป้นดึก ผู้วิจัยจะไม่ทำการวิเคราะห์รูปแบบของอาคารศาสนสถานทั้งสองแห่งเพราะเห็นว่าแนวทางการออกแบบอาคารประเภทนี้ในอนาคตไม่อยู่ในขอบเขตการศึกษาของผู้วิจัย และด้วยความแตกต่างทางด้านรูปแบบที่เห็นได้ชัดระหว่างอาคารศาสนสถานกับอาคารส่วนบุคคล ดังนั้นในหัวข้อการวิเคราะห์นี้จึงเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคารไม้แป้นดึกที่เหลืออีก 4 หลังเท่านั้น โดยจะใช้ภาพถ่ายเก่าและใหม่ของอาคารทั้ง 4 หลังและอาคารในพื้นที่อื่นๆที่สร้างในยุคเดียวกันมาวิเคราะห์ประกอบกันไป เพื่อให้ทราบทั้งสภาพอาคารในอดีตและปัจจุบัน

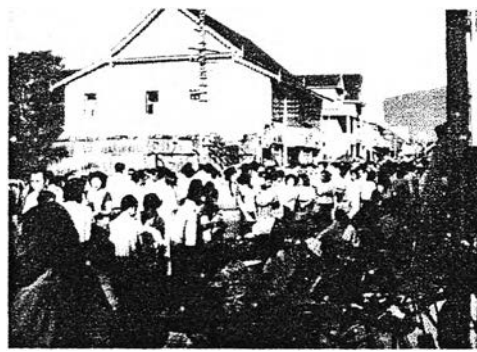
• รูปทรงอาคาร

เมื่อพิจารณาทางด้านปริมาตรอาคารพบว่า อาคารทั้ง 4 หลังมีขนาดใกล้เคียงกัน แม้ว่าอาคารเลขที่ 5-15 มีความกว้างถึง 5 คูหา ขณะที่อาคารอื่นกว้างเพียง 3 คูหา แต่จากสัดส่วนโดยรวม อาคารทั้งหมดมีปริมาตรอาคารที่ไม่ต่างกัน แม้อาคารทุกหลังมีความสูงเพียงสองชั้น แต่ด้วยขนาดหลังคาผืนใหญ่และสูง จึงทำให้อาคารเหล่านี้มีความสูงไม่ต่ำกว่า 10 เมตร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับบ้านไม้สองชั้นแล้ว อาคารไม้แป้นดึกทั้ง 4 หลังนี้มีขนาดที่ใหญ่กว่าอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาที่รูปทรงหลังคาพบว่าหลังคาของอาคารทั้ง 4 หลังมีความแตกต่างกัน มีทั้งทรงจั่ว ทรงปั้นหยา และทรงมะนิลา แต่ทั้งหมดล้วนเป็นหลังคาขนาดใหญ่ที่มีความชันประมาณ 30-35 องศาทุกหลัง ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าเอกลักษณ์ประการหนึ่งของอาคารไม้แป้นดึกคือการเป็นอาคารขนาดใหญ่ที่มีหลังคาคลุม และมีความชันหลังคาประมาณ 30-35 องศา

ภาพที่ 6.25 รูปทรงหลังคาของร้านศรีประเสริฐที่โบ
เหมือนอาคารหลังใด

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

ภาพที่ 6.26 ร้าน ส.การคำที่ถนนในอดีต
ที่มาของภาพ : สมภพ จันทนาคม

• ลักษณะด้านหน้าของอาคาร

จากการสำรวจพบว่าอาคารทั้ง 4 หลังมีระเบียงชั้นสองด้านหน้าเช่นเดียวกันทุกหลัง โดยอาคารเลขที่ 54-6 เลขที่ 5-15 และอาคารเลขที่ 19-23 มีเสาชั้นล่างมารับระเบียงชั้นสองที่ยื่นออกมา และบนระเบียงชั้นสองก็มีเสาลอยมารับชายคาหลังคา ส่วนอาคารเลขที่ 158-162 เป็นเพียงระเบียงยื่นออกมา ซึ่งผลจากการมีระเบียงชั้นสองทำให้พื้นที่ด้านหน้าอาคารชั้นล่างเกิดช่องว่างที่เป็นทางเดินคล้ายกับลักษณะ Colonnade ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประโยชน์ในการบังแดดฝนแก่ผู้ผ่านไปมา เหมาะกับสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย จากกรณีศึกษาในบทที่ 3 ที่ถนนกลาง จังหวัดภูเก็ต ก็พบลักษณะอาคารที่มี Colonnade หรือที่ชาวภูเก็ตเรียกว่า หง่อคากี้ แต่ที่ภูเก็ตจะเห็นทางเดินใต้ระเบียงชั้นสองได้อย่างชัดเจนต่อกันเป็นแนวยาวตลอดถนน เนื่องจากเป็นกลุ่มอาคารที่มีรูปแบบเดียวกัน ความน่าสนใจอยู่ที่ว่าลักษณะส่วนยื่นแบบนี้ให้ประโยชน์แก่ทั้งผู้สัญจรไปมาและเจ้าของอาคารซึ่งกันได้ทั้งแดดฝน และจากการวิเคราะห์อาคาร 2 ประเภทที่ผ่านมาก็คือเฮือนแปและบ้านไม้สองชั้นก็พบว่ามีส่วนยื่นลักษณะนี้เช่นกัน โดยเฮือนแปมีพื้นที่หน้าอาคารได้ชายคาที่มีเสาลอยมารับ ส่วนบ้านไม้สองชั้นก็มีระเบียงชั้นสอง ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าในอนาคตเมื่อถนนท่าแพมีการควบคุมแนวทางการออกแบบอาคารแล้ว ผู้คนที่เดินผ่านไปมาก็สามารถอาศัยร่มเงาจากส่วนยื่นของอาคารทุกหลังต่อเนื่องตลอดแนวถนนเช่นเดียวกับที่ภูเก็ตกำลังพยายามทำก็เป็นได้

ภาพที่ 6.27 ภาพถ่ายในอดีตของอาคารเลขที่ 19-23
(ร้านขายหนังสือ) แสดงให้เห็นถึงพื้นที่ด้านหน้าอาคาร
ที่มีระเบียงชั้นสองคลุมอยู่

ถ่ายภาพโดย : บุญเสริม สาตราภัย พ.ศ. 2469

ภาพที่ 6.28 ลักษณะด้านหน้าของอาคารเลขที่
5-15 (ร้าน ส.การคำที่ถนน) ในอดีตที่ยังไม่ได้มีการติด
แผงเหล็กทับ

ถ่ายภาพโดย : บุญเสริม สาตราภัย พ.ศ. 2510

- **วัสดุอาคาร**

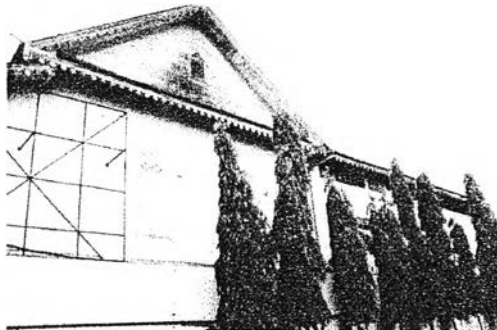
จากการสำรวจพบว่าอาคารทุกหลังยกเว้นอาคารเลขที่ 5-15 ต่างใช้วัสดุผนังเป็นกระเบื้องดินเผาทั้งสิ้น ส่วนอาคารเลขที่ 5-15 ที่เดิมใช้กระเบื้องดินเผา ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนเล็กแล้ว สำหรับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ผนัง ใช้วิธีก่ออิฐฉาบปูน นอกจากนี้กระเบื้องไม้ก็เป็นวัสดุที่อาคารทั้ง 4 หลังใช้เหมือนกัน

- **สีอาคาร**

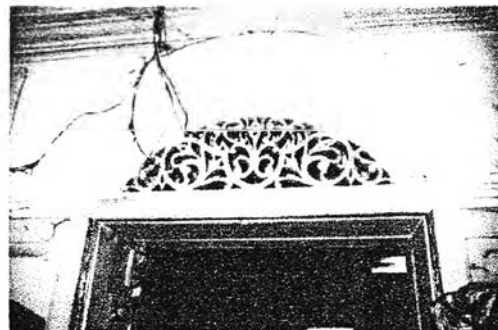
อาคารทั้ง 4 หลังใช้สีอาคารที่แตกต่างกัน อาคารเลขที่ 54-6 มีผนังเป็นสีขาวซึ่งเป็นสีดั้งเดิม มีส่วนตกแต่งและวัสดุผนังหลังคาน้ำตาลเข้ม อาคารเลขที่ 5-15 ทาผนังสีขาววันบุหรี หลังคากระเบื้องลอนเล็ก สีแดงเลือดหมู แต่ปัจจุบันออกสีดำต่างเป็นคราบสกปรก อาคารเลขที่ 19-23 ผนังสีเหลืองอ่อน ส่วนตกแต่งวัสดุไม้เป็นสีน้ำตาล หลังคากระเบื้องดินเผาสีน้ำตาลแก่ และอาคารเลขที่ 158-162 ทาผนังชั้นล่างสีขาวและชั้นบนสีฟ้า หลังคาสีน้ำตาลเข้ม สังเกตได้ว่าผนังของทุกอาคารใช้โทนสีอ่อน ส่วนหลังคาเป็นโทนสีเข้มแต่ไม่มีการใช้สีอุดขาด ถึงแม้บางอาคาร เช่น อาคารเลขที่ 158-162 ใช้สีฟ้าอ่อนทาผนังส่วนใหญ่ทั้งหมดซึ่งทำให้ดูแตกต่างจากอาคารรอบข้าง แต่ไม่ถึงกับทำให้อาคารดูน่าเกลียด และที่สำคัญผู้ใช้อาคารในปัจจุบันได้อธิบายว่า สาเหตุที่ทาสีฟ้าเกิดจากความเข้าใจผิดเมื่อตอนแรกที่เข้ามาเช่าอยู่ หากมีโอกาสก็จะทำสีให้ดูดีขึ้น¹

- **ลักษณะช่องเปิด ประตู หน้าต่าง**

การตกแต่งช่องเปิดด้วยรูปทรงโค้งครึ่งวงกลม(Arch) จัดได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของอาคารประเภทนี้ จากการสำรวจพบว่าทุกอาคารมีการตกแต่งช่องเปิดด้วยรูปทรงโค้งครึ่งวงกลม อาคารเลขที่ 54-6 ใช้ปูนปั้นรูปทรงโค้งครึ่งวงกลมบริเวณเหนือวงกบประตูเช่นเดียวกับอาคารเลขที่ 158-162 ส่วนอาคารเลขที่ 5-15 ใช้รูปทรงโค้งครึ่งวงกลมตกแต่งบริเวณช่องระบายอากาศเหนือประตู หน้าต่าง อาคารเลขที่ 19-23 ก็เช่นกัน

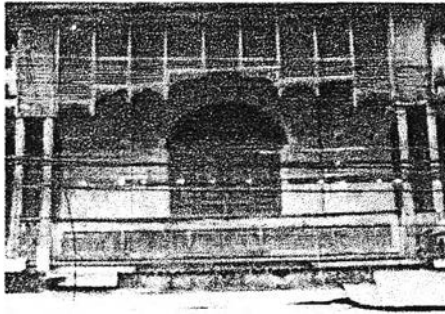

ภาพที่ 6.29 รูปแบบของช่องเปิดหน้าต่างอาคารเลขที่ 5-15 (ร้าน ส.การคำที่นอน) ใช้ทรงโค้งครึ่งวงกลมตกแต่ง
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

ภาพที่ 6.30 ลวดลายแกะสลักที่สวยงามของช่องระบายอากาศ ของอาคารเลขที่ 5-15 (ร้าน ส.การคำที่นอน) ที่นอนซึ่งถูกซ่อนอยู่หลังแผงเหล็กป้ายชื่อร้าน
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

¹ จากการสัมภาษณ์คุณบังเอิญ มาเดอณี เจ้าของอาคารเลขที่ 158-162 (ร้านบัคโคพิชซ่า) เมื่อวันที่วันจันทร์ที่ 22 พฤษภาคม 2543 เวลา 14.35 น.

ภาพที่ 6.31 อาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) เป็นอีกอาคารหนึ่งที่ตกแต่งช่องระบายอากาศด้วยทรงโค้งครึ่งวงกลม มีการแกะสลักไม้เป็นลวดลายสวยงาม
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

• ส่วนตกแต่งอาคาร

จากการสำรวจอาคารทั้ง 4 หลังพบว่า อาคารเลขที่ 56 ไม่มีการตกแต่งใดๆ ต่างกับอาคารอีก 3 หลังที่เต็มไปด้วยส่วนตกแต่งอาคาร มีทั้งcriบขายคาเป็นแบบขนมปังขิงมีลายฉลุ และมีราวระเบียงลูกกรงชั้นสองรวมถึงการแกะสลักบริเวณหน้าจั่วเป็นลวดลายต่างๆ

สรุปได้ว่าคุณค่าของอาคารประเภทไม้ป็นตึกอยู่ที่การเป็นหลักฐานที่แสดงถึงรูปแบบอาคารอิทธิพลสถาปัตยกรรมทางตะวันตก เป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ในยุคหนึ่งได้เป็นอย่างดี และเป็นกลุ่มอาคารที่มีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมดังต่อไปนี้

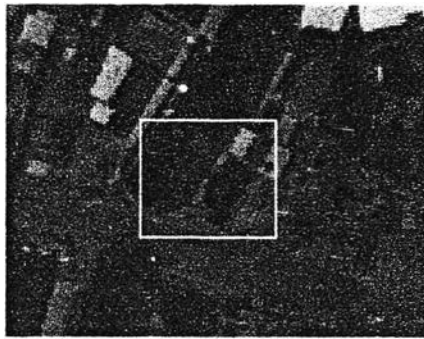
- เป็นอาคารขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับอาคารเก่าประเภทอื่น ทุบนถนนท่าแพ มีวัสดุผนังหลังคาแบบดั้งเดิมคือกระเบื้องดินเผา
- มีระเบียงชั้นสองทำให้พื้นที่ด้านหน้าอาคารชั้นล่างเกิดช่องว่างที่เป็นทางเดิน
- สีหลังคาเป็นสีน้ำตาลเข้ม นอกจากนั้นในส่วนผนังและส่วนอื่น ๆ เป็นโทนสีอ่อนดูกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
- ช่องเปิดมีการใช้ทรงโค้งครึ่งวงกลม (Arch) ตกแต่ง

3) ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดอาคารกับขนาดที่ดิน

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขนาดอาคารทั้ง 4 หลังและขนาดของที่ดิน ใช้วิธีการอธิบายสภาพปัจจุบันของทุกอาคาร จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เพื่อหาความเหมือน ความแตกต่างของแต่ละอาคาร

- **อาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ)** ผังอาคารเป็นรูปตัวแอลมีพื้นที่ประมาณ 15 x 15 เมตร ตั้งอยู่บริเวณหัวมุมถนนสี่แยกอุปกุด พื้นที่ตั้งเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ดังนั้นอาคารจึงออกแบบผังให้เป็นรูปตัวแอล แล้วมีพื้นที่โล่งรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสอยู่ด้านใน ส่วนขนาดของที่ดินนั้นใกล้เคียงกับขนาดของผังพื้นคือมีพื้นที่ประมาณ 20x20 เมตร จึงเป็นอาคารที่ตั้งอยู่เกือบเต็มพื้นที่ดินที่มีอยู่จากการสำรวจพบว่าบนถนนท่าแพไม่มีอาคารอื่นที่มีรูปแบบผังพื้นเหมือนอาคารหลังนี้ ข้อสังเกตที่เกิดขึ้นกับอาคารนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลังคา เนื่องจากอาคารหลังนี้เป็นอาคารที่มีชายคายื่นออกมายาวมากและมีระเบียงเฉพาะส่วนด้านทิศใต้และทิศตะวันตก ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่าผู้ออกแบบต้องการให้อาคารใช้ส่วนยื่นหลังคาในการป้องกันแดดยามบ่ายและเย็น ด้วยเหตุนี้อาคารจึงดูไม่สมดุลงามองจากทิศใต้หรือทิศตะวันตก แต่กลับดูสมดุลงามองจากทางทิศตะวันตกเฉียงใต้

- **อาคารเลขที่ 5-15 (ร้าน ส.การคำที่นอน)** เป็นอาคารที่ตั้งอยู่ใกล้กับอาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ) และอาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) เนื่องจากอยู่ในบริเวณที่แยกเดียวกันอาคารมีขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นที่ขนาดประมาณ 20x50 เมตร รูปแบบดั้งเดิมเป็นดังภาพที่ 6.28 จากนั้นได้มีการปรับปรุงภายหลัง โดยต่ออาคารออกไปด้านหลัง จึงทำให้ภายในอาคารเกิดช่องโง่งเป็นลานกลางบ้าน (Court) ขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารูปแบบดั้งเดิมของอาคารประเภทนี้ต้องการพื้นที่ก่อสร้างประมาณ 20 x 16 เมตร ส่วนสาเหตุในการต่อเติมอาคารเกิดจากความต้องการพื้นที่ใช้งานที่มากขึ้น เนื่องจากราวปี พ.ศ. 2520 เจ้าของอาคารได้เปลี่ยนการใช้งานอาคารเป็นห้างสรรพสินค้า¹ อาคารจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขึ้น

ภาพที่ 6.32 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงให้เห็น
สัดส่วนของอาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ)
กับขนาดที่ดิน
ที่มาของภาพ : กรมแผนที่ทหาร พ.ศ. 2539

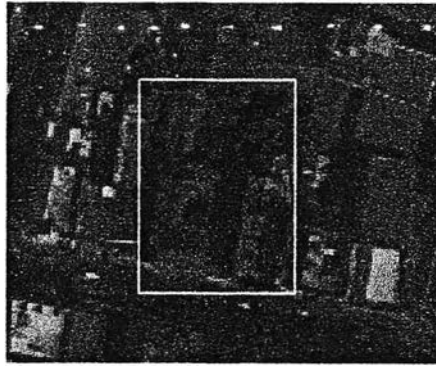

ภาพที่ 6.33 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงให้เห็น
สัดส่วนของอาคารเลขที่ 5-15 (ร้าน ส.การคำที่นอน)
กับขนาดที่ดิน
ที่มาของภาพ : กรมแผนที่ทหาร พ.ศ. 2539

- **อาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ)** เป็นอาคารที่มีความเก่าแก่ที่สุดในกลุ่มนี้ มีพื้นที่ลึกเข้าไปประมาณ 50 เมตรใกล้เคียงกับอาคารเลขที่ 5-15 แต่ตัวบ้านมีขนาดเล็กกว่าเนื่องจากหน้าที่ดินแคบกว่า คือมีความกว้างเพียง 3 คูหา ข้อสังเกตประการหนึ่งคือการก่อสร้างในสมัยก่อนมักปลูกอาคารริมถนนไม่ได้มีการถ่นถอย (Set back) อาคารเข้าไปเพื่อให้เกิดพื้นที่โล่งหรือสวนหน้าบ้าน แต่จะมีพื้นที่สวนส่วนตัวในบ้านเลย ซึ่งอาจเป็นเพราะอาคารต้องใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ด้านหน้า จึงสร้างติดถนนไม่ใช้เพื่อพักอาศัยอย่างเดียว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอาคารบนถนนท่าแพแทบทุกหลังจึงไม่มีหลังคาที่สร้างขึ้นเพื่อใช้พักอาศัยเพียงอย่างเดียว สำหรับอาคารหลังนี้มีสวนขนาดใหญ่อยู่ด้านหลังอาคาร
- **อาคารเลขที่ 158-162 (ร้านมัดไค้พิชซ่า)** อาคารหลังนี้เป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ริมคลองแม่ข่า มีเนื้อที่ประมาณ 15 x 50 เมตร ดังนั้นการออกแบบอาคารจึงแบ่งเป็นสองช่วงอาคารคือ

¹ จากการสัมภาษณ์คุณเฉลียวจิ๋วหงษ์ เจ้าของอาคารเลขที่ 5-15 หรือร้าน ส.การคำที่นอน ปัจจุบัน เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 เวลา 14.00 น. ที่บ้านพัก

ส่วนหน้าและหลังโดยมีส่วนเชื่อมเป็นปีกอาคารด้านซ้ายขวา ดังนั้นจึงเกิดมีลานกลางบ้านชั้น คล้ายกับอาคารเลขที่ 5-15 นอกจากนี้พื้นที่ด้านหลังอาคารยังมีสวนคล้ายอาคารเลขที่ 19-23

ภาพที่ 6.34 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงให้เห็น สัดส่วนของอาคารเลขที่ 158-162 (ร้านบัคโคพิชซ่า ศรีประเสริฐ)กับขนาดที่ดิน ที่มาของภาพ : กรมแผนที่ทหาร พ.ศ. 2539

ภาพที่ 6.35 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงให้เห็น สัดส่วนของอาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) กับขนาดที่ดิน ที่มาของภาพ : กรมแผนที่ทหาร พ.ศ. 2539

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับที่ตั้ง

ข้อสังเกตประการหนึ่งที่ได้เห็นได้อย่างชัดเจนคือ อาคารทั้ง 4 หลังตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับอาคาร 2 ประเภทที่ผ่านมา นอกจากนี้ในเรื่องของการใช้พื้นที่โล่งปรากฏว่าอาคารทั้ง 4 หลังต่างมีที่โล่งในตัวเอง อาคารเลขที่ 54-6 และเลขที่ 19-23 มีที่โล่งด้านหลัง ส่วนอาคารเลขที่ 5-15 มีลานกลาง (Court) เช่นเดียวกับอาคารเลขที่ 158-162 ซึ่งมีทั้งลานกลางอาคารและพื้นที่สวนด้านหลัง ส่วนในเรื่องการจัดวางอาคารพบว่าอาคารเลขที่ 5-15 เลขที่ 19-23 และเลขที่ 158-162 มีรูปแบบที่ค่อนข้างคล้ายกันคือมีอาคารด้านหน้าและมีสวนยื่นต่อออกไปด้านหลัง แต่ที่ไม่เหมือนอาคารอื่นคืออาคารเลขที่ 54-6 ที่มีการจัดผังอาคารตามสภาพพื้นที่ที่เป็นอยู่ โดยอาศัยการจัดวางทิศทางที่คำนึงถึงเรื่องแดดลมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการออกแบบ ซึ่งเป็นการออกแบบเพื่อแก้ปัญหาเสียมากกว่า อย่างไรก็ตามรูปแบบที่น่าจะเป็นตัวอย่างในการจัดผังอาคาร หากต้องการที่จะก่อสร้างอาคารที่มีขนาดใหญ่คล้ายอาคารประเภทนี้ในอนาคต สามารถใช้รูปแบบของอาคารทั้ง 3 หลังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยอาจมีอาคารด้านหน้าเป็นหลักและเสริมต่อเข้าไปด้านหลังในพื้นที่ตามแต่ขนาดพื้นที่ที่จะอำนวย และสามารถใช้นโยบายของลานกลางบ้านและสวนด้านหลัง เพราะจะทำให้เกิดพื้นที่ส่วนตัว เป็นการหลีกเลี่ยงจากเสียงรบกวนที่เกิดจากการจราจรภายนอกได้

6.4 อาคารคอนกรีต

จากการสำรวจพบว่าปัจจุบันบนถนนท่าแพมีอาคารคอนกรีตที่พิจารณาว่ามีคุณค่าเหลืออยู่ 11 หลัง เป็นศาสนสถานหนึ่งหลังคือ อาคารเลขที่ 188 ซุ้มประตูวัดแสนผาง ส่วนอีก 10 หลังเป็นอาคารส่วนบุคคลซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์ ได้แก่

- 1) อาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว)
- 2) อาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง)
- 3) อาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล)
- 4) อาคารเลขที่ 130-4 (ร้านแวนบิวตี้ฟูล)

- 5) อาคารเลขที่ 244-8 (ร้านเจริญพานิช)
- 6) อาคารเลขที่ 268-272 (ร้านหมอมอนตรี)
- 7) อาคารเลขที่ 378-384 (ร้านอภินันท์)
- 8) อาคารเลขที่ 386-390 (ร้านผัดไทยท่าแพเดิม)
- 9) อาคารเลขที่ 195-201 (ร้านธงชัยพานิช)
- 10) อาคารเลขที่ 237-241 (ร้านคุณารักษ์)

1) คุณค่าอาคาร

ชุมประต้วัดแสนฝางเป็นสถาปัตยกรรมโครงสร้างคอนกรีตที่มีรูปลักษณะโดดเด่นและอยู่คู่ถนนท่าแพมายาวนาน แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี และด้วยรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะทำให้สถาปัตยกรรมชิ้นนี้มีคุณค่าอย่างยิ่งในทางสถาปัตยกรรม เป็นคุณค่าที่ปรากฏในรูปแบบเดียวกับวิหารทั้งสองหลังที่ได้กล่าวมาแล้ว ส่วนในการวิเคราะห์องค์ประกอบอาคารจะไม่นำอาคารหลังนี้มาวิเคราะห์เช่นกัน สำหรับอาคารคอนกรีตอีก 10 หลังเป็นอาคารที่มีอายุอยู่ในช่วง 40-70 ปี ถูกสร้างขึ้นเพื่อการค้าขายเป็นหลัก โดยมักใช้ชั้นล่างประกอบกิจการการค้า และชั้นบนสำหรับการอยู่อาศัย อาคารประเภทนี้เป็นอาคารเก่ายุคสุดท้ายบนถนนท่าแพที่มีรูปแบบเฉพาะก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งส่งผลให้อาคารใหม่ที่ก่อสร้างขึ้นหลังจากช่วงนี้เป็นอาคารที่ไม่มีรูปแบบเฉพาะ ก่อสร้างตามความต้องการของเจ้าของอาคารในรูปแบบที่หลากหลาย ดังนั้นคุณค่าของอาคารคอนกรีตจึงอยู่ที่ความเป็นประวัติศาสตร์ของอาคารที่มีรูปแบบเฉพาะแบบสุดท้ายซึ่งอาคารที่มีเหลืออยู่ไม่มากเหล่านี้ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

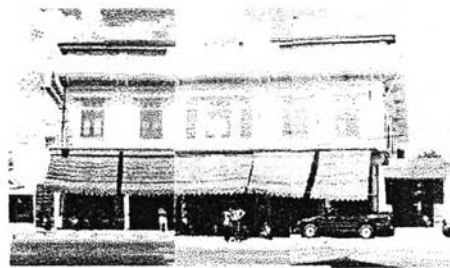
ภาพที่ 6.36 ชุมประต้วัดแสนฝาง

ภาพที่ 6.37 อาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง)

ภาพที่ 6.38 อาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว)

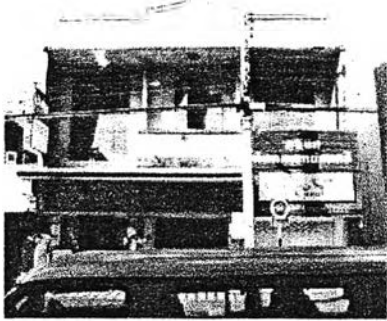
ภาพที่ 6.39 อาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล)

ภาพที่ 6.40 อาคารเลขที่ 130-4 (ร้านแว่นบิวตี้ฟูล)

ภาพที่ 6.41 อาคารเลขที่ 244-8 (ร้านเจริญพานิช)

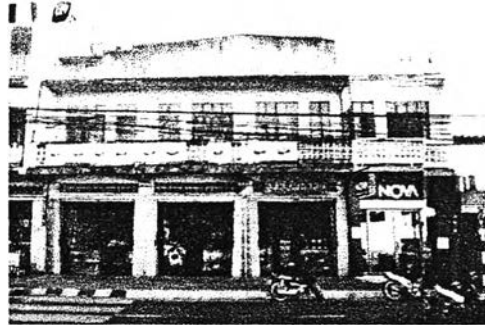
ภาพที่ 6.42 อาคารเลขที่ 268-272 (ร้านนมอมรินทร์)

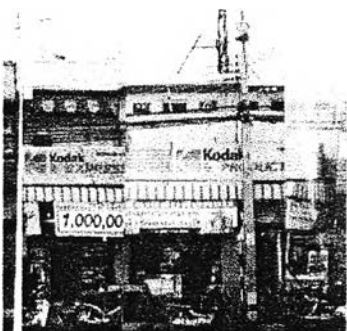
ภาพที่ 6.43 อาคารเลขที่ 378-384 (ร้านอินันท์)

ภาพที่ 6.44 อาคารเลขที่ 386-390 (ร้านผัดไทยท่าแพเดิม)

ภาพที่ 6.45 อาคารเลขที่ 195-201 (ร้านธงชัยพานิช)

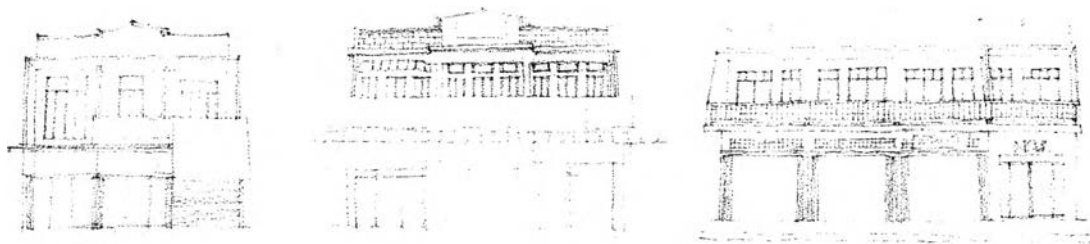
ภาพที่ 6.46 อาคารเลขที่ 237-241 (ร้านคุณารักษ์)

2) รูปแบบอาคาร

เนื่องจากอาคารทั้ง 10 หลังมีความแตกต่างกันไม่มาก ดังนั้นจะทำการวิเคราะห์ในภาพรวม แต่หากอาคารใดมีองค์ประกอบอาคารที่น่าสนใจกว่าอาคารอื่นๆ จะทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมในส่วนขงรายละเอียด

- **รูปทรงอาคาร**

อาคารส่วนใหญ่มีความสูง 2 ชั้น มีเพียงอาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว) และอาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล) เท่านั้นที่สูง 3 ชั้น แต่จากหลักฐานทางด้านภาพถ่ายเก่าและการสัมภาษณ์เจ้าของอาคาร พบว่าอาคารทั้งสองหลัง เดิมมีความสูงเพียงสองชั้นเช่นกันแต่ได้ทำการต่อเติมทีหลัง โดยทั่วไปอาคารประเภทนี้มีความกว้างตั้งแต่ 3-5 คูหา แล้วแต่ความเหมาะสมกับการใช้งาน ขนาดพื้นที่ตั้ง และงบประมาณในการก่อสร้าง อาคารส่วนใหญ่มีหลังคาคลุมแต่มักจะก่อพาราเป็ต (Parapet) บังไม่เปิดให้เห็นหลังคา ซึ่งอาคาร 8 ใน 10 หลัง ได้ใช้รูปแบบการก่อสร้างดังกล่าว

ภาพที่ 6.47 ภาพร่างแสดงรูปแบบของแผงกันตก (Parapet) ด้านบนอาคารซึ่งเป็นลักษณะประการหนึ่งของอาคารประเภทนี้

- **ลักษณะด้านหน้าของอาคาร**

แม้อาคารบางส่วนจะถูกตกแต่งด้วยป้ายโฆษณาหรือการทาสีที่ฉูดฉาด แต่รูปด้านหน้า (Facade) ของอาคารประเภทนี้ก็ยังมีเอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน รูปแบบประการแรกคือ อาคารทุกหลังต้องมีกันสาดยื่นออกมาจนแดดฝนที่ระดับประมาณ 3 เมตรเหนือทางเดินเท้าไม่พาดกันสาดนั้นจะเป็นคอนกรีต เป็นหลังคามุงสังกะสี หรือเป็นระเบียงก็ตามจะต้องมีองค์ประกอบนี้ทุกอาคารในระดับที่ใกล้เคียงกัน ผลของการยื่นกันสาดออกมาจากผนังทำให้พื้นที่ประมาณ 1.50 เมตรหน้าอาคารเป็นทางเดินเท้าที่มีหลังคาคลุมสามารถป้องกันแดดฝนแก่ผู้สัญจรผ่านไปมาได้ ที่ว่าง (Space) ในลักษณะนี้สอดคล้องกับอาคารอีกสามประเภทที่ได้วิเคราะห์มา ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าเป็นที่ว่าง (Space) ที่แสดงถึงลักษณะร่วมของอาคารทุกประเภทบนถนนท่าแพ สำหรับเอกลักษณ์อีกประการหนึ่งของอาคารประเภทนี้คือความกว้างอาคารแต่ละคูหาที่ใกล้เคียงกันทำให้เกิดจังหวะที่ต่อเนื่อง หากอาคารใหม่สามารถรักษารูปร่างนี้ได้จะทำให้อาคารทุกหลังมีความสัมพันธ์กัน

- **วัสดุอาคาร**

จากการสำรวจพบว่าอาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารโครงสร้างเสาและคานคอนกรีต มีเพียงอาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง) เท่านั้นที่มีโครงสร้างแบบผนังรับน้ำหนัก อย่างไรก็ตามอาคารทั้งหมดเป็นอาคารที่มีผนังก่ออิฐฉาบปูน ซึ่งทำให้อาคารมีความแตกต่างจากอาคารประเภทอื่น สำหรับวัสดุผนังหลังคา จากการสำรวจและสอบถามเจ้าของอาคารพบว่า อาคารบางส่วนยังสามารถรักษาการใช้งานวัสดุดั้งเดิมคือกระเบื้องดินเผาไว้ได้อยู่ เช่น อาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง) เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่เปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนคู่แล้ว ส่วนอาคารที่มีกิจการ

ต่อเติมชั้นสาม คือ อาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล) ใช้กระเบื้องซีแพคมอเนีย สำหรับวัสดุที่ใช้ทำช่องเปิด ประตูหน้าต่าง มีทั้งไม้และกระจกผสมกัน อาคารหลายหลังยังรักษาเนื้อไม้ไว้เป็นอย่างดี

• สีอาคาร

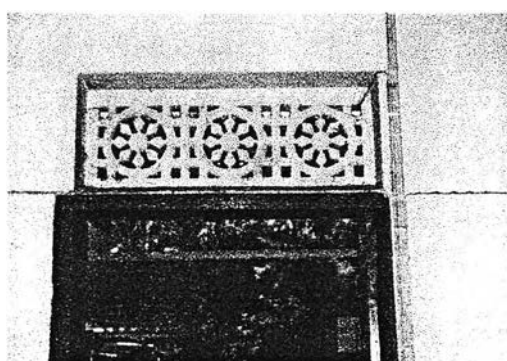
เนื่องจากอาคารถูกสร้างขึ้นมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร อาคารหลายหลังได้มีการทาสีทับหลายชั้นแล้ว ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะทราบถึงสีดั้งเดิมของอาคารแต่ละหลัง แต่ในปัจจุบันอาคารประเภทนี้ส่วนใหญ่ทาสีโทนอ่อน ได้แก่ สีขาวและสีครีม มีอาคารเพียงสองหลังเท่านั้นที่ทาสีเหลืองสด ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตในเรื่องสีของอาคารประเภทนี้ว่า เหตุใดจึงต้องมีการทาสีอุดขาดบนอาคารทั้งหลัง ดังนั้นจึงทำสำรวจ และพบว่าอาคารสองหลังที่ทาสีเหลืองทั้งอาคารได้แก่ อาคารเลขที่ 130-4 (ร้านแว่นบิวตี้ฟูล) เป็นร้านขายแว่น และอาคารเลขที่ 237-241 (ร้านคุณารักษ์) ซึ่งเป็นร้านถ่ายรูป ทั้งสองกิจการเป็นการเช่าอาคารเก่ามาปรับปรุงเป็นร้านใหม่ โดยร้านแว่นบิวตี้ฟูลนี้เป็นสาขาย่อย ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ที่กรุงเทพฯ การทาสีเหลืองคาดำ พร้อมทั้งตกแต่งอาคารด้วยป้ายขนาดใหญ่อีกเหมือนกันของร้านแว่นบิวตี้ฟูลนั้นเป็นการตกแต่งแบบเดียวกันทุกสาขา ทุกอาคาร ทั่วประเทศ น่าจะเป็นเครื่องหมายการค้าของร้าน คล้ายกับ ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น หรือร้านแว่นหรือปizzeriaที่เป็นคู่แข่งซึ่งตกแต่งอาคารด้วยสีฟ้าขาว ส่วนอาคารเลขที่ 237-241 (ร้านคุณารักษ์) ทาสีเหลืองทั้งหลังและตกแต่งด้วยป้ายโกดักขนาดใหญ่เพื่อแสดงให้เห็นผู้ผ่านไปมาเห็นอย่างชัดเจนว่าสามารถซื้อฟิล์มและถ่ายรูปได้ที่ร้านนี้ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าของอาคารเก่า เป็นประเด็นที่ควรมีการควบคุมที่ดีกว่านี้

• ลักษณะช่องเปิด ประตู หน้าต่าง

จากการสำรวจพบว่ารูปแบบประตูหน้าต่างแบบดั้งเดิมส่วนใหญ่ยังคงเก็บรักษาไว้เฉพาะส่วนชั้นบนเท่านั้น ส่วนชั้นล่างของอาคารเกือบทุกหลังถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับลักษณะการใช้งานที่เป็นการค้าขาย หากไม่ติดกระจก ก็เปิดโล่ง ช่องเปิดประตูหน้าต่างของอาคารประเภทนี้ไม่มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน แต่ละอาคารมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป เป็นบานไม้ปิดทึบบ้าง บานไม้กรรลุกลีอกกระจกบ้าง แต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นหน้าต่างบานเปิดคู่ และประตูบานเปิดเดี่ยว อย่างไรก็ตามองค์ประกอบหนึ่งที่ทุกอาคารมีเหมือนกันได้แก่ช่องระบายอากาศหรือช่องแสงเหนือบานประตูหน้าต่าง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่พบเห็นไม่บ่อยในอาคารสมัยใหม่โดยเฉพาะอาคารพาณิชย์ที่สร้างขึ้นใหม่บนถนนสายนี้ เมื่อพิจารณาย้อนกลับไปในการวิเคราะห์อาคารสามประเภทที่ผ่านมาพบว่า อาคารทุกประเภทล้วนมีช่องระบายอากาศหรือช่องแสงเหนือบานประตูทุกหลัง จึงอาจเรียกได้ว่ารูปแบบนี้เป็นเอกลักษณ์ร่วมของอาคารเก่าบนถนนท่าแพก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามในการเสนอแนะแนวทางการก่อสร้างอาคารใหม่ จำเป็นต้องพิจารณาว่ารูปแบบของช่องระบายอากาศหรือช่องแสงนี้มีความจำเป็นสำหรับอาคารสมัยใหม่หรือไม่ เนื่องจากการใช้งานช่องระบายอากาศและช่องแสงในอดีตเกิดจากการที่อาคารเก่าไม่มีระบบปรับอากาศ ดังนั้นเวลาเปิดประตูหน้าต่างซึ่งเป็นบานไม้ทึบจึงต้องมีช่องสำหรับระบายอากาศเข้าออก หรือในบางกรณีก็ต้องการให้แสงเข้า ซึ่งต่างกับปัจจุบันที่วัสดุได้มีการพัฒนาไปแล้วสามารถใช้กระจกบานใหญ่ที่รับแสงได้เพียงพอ และอาคารส่วนใหญ่ก็ติดตั้งระบบปรับอากาศด้วย ความจำเป็นของช่องเหนือบานประตูหน้าต่างนี้ จึงลดลงไป แต่อย่างไรก็ตามควรนำมาพิจารณาว่า ในอาคารใหม่ถ้าออกแบบให้มีส่วนน้อย จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาคารเก่ากับใหม่ได้หรือไม่ และถ้าไม่มีช่องเหนือบานเปิดนี้ จะทำให้อาคารเก่ากับใหม่ขาดความสัมพันธ์กันไปหรือไม่ จึงต้องเสนอแนะให้เหมาะสมด้วย

• ส่วนตกแต่งอาคาร

อาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว) และอาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง)ไม่มีการตกแต่งอาคารแต่อย่างใด ในขณะที่อาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล) เป็นอาคารที่มีการตกแต่งมากที่สุด ตั้งแต่ด้านหน้าร้านชั้นล่างที่ใช้เสากลมเซาะร่องคล้ายเสาโรมัน มีการตกแต่งช่องระบายอากาศด้วยการแกะสลักเป็นลวดลายสวยงาม มีการใช้ค้ำยันปูนปั้นรับกันสาดด้านบน และที่สำคัญตกแต่งบริเวณระเบียงคาดฟ้าที่เป็นพาราเป็ต (Parapet) ด้วยปูนปั้นสไตล์บาโรค ดูหรูหรา นับได้ว่าเป็นอาคารที่มีความวิจิตรมากเมื่อเทียบกับอาคารอื่นที่ส่วนใหญ่ดูเรียบง่าย ซึ่งเท่าที่พบก็มีการออกแบบให้ส่วนพาราเป็ต (Parapet) มีลูกเล่นเล็กน้อย เป็นสามเหลี่ยมบ้าง ครึ่งวงกลมบ้าง แต่ก็ไม่ได้ตกแต่งมากเท่าร้านรัตนผล ในเรื่องของกรตกแต่งนี้หากวิเคราะห์ว่ามีมากน้อยตามฐานะของเจ้าของอาคารก็อาจเป็นไปได้ เนื่องจากในอดีตเจ้าของร้านรัตนผลคือนายโตวยืนเซ่ง พ่อค้าชาวจีนที่ร่ำรวยจากการค้าขายจนมีฐานะสามารถสร้างอาคารได้ใหญ่โต ขณะที่อาคารอื่นเป็นของชาวบ้านทั่วไปการตกแต่งอาคารจึงเป็นแบบเรียบง่าย ให้สนองการใช้งานได้ก็เพียงพอ

ภาพที่ 6.48 ลวดลายปูนปั้นบริเวณช่องระบายอากาศของร้านรัตนผล
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

ภาพที่ 6.49 ปูนปั้นบริเวณคาดฟ้าร้านรัตนผล สังเกตว่าการแกะสลักลายปูนปั้นทำได้อย่างละเอียด
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2543

สรุปได้ว่าคุณค่าของอาคารคอนกรีตนั้นอยู่ที่ความเป็นประวัติศาสตร์ของอาคารที่มีรูปแบบเฉพาะเป็นแบบสุดท้ายบนถนนสายนี้ อาคารประเภทนี้มีเอกลักษณ์ดังต่อไปนี้

- มีพาราเป็ต (Parapet) บริเวณส่วนยอดของอาคารและมีกันสาดยื่นออกมามากันแดดฝนที่ระดับประมาณ 3 เมตรเหนือทางเดินเท้า
- มีความกว้างอาคารแต่ละคูหาใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดจังหวะที่ต่อเนื่อง
- อาคารส่วนใหญ่ใช้โทนสีอ่อน
- มีช่องระบายอากาศหรือช่องแสงเหนือบานประตูหน้าต่าง

3) ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดอาคารกับขนาดที่ดิน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขนาดอาคารกับขนาดที่ดินด้วยภาพถ่ายทางอากาศพบว่าการวางผังอาคารมีสองแบบหลักคือ

- การจัดผังในพื้นที่ขนาดเล็ก (ดูภาพที่ 6.47) จะสร้างอาคารติดถนนโดยที่ไม่มีพื้นที่ด้านหลังอาคารที่มีการจัดผังแบบนี้ได้แก่ อาคารเลขที่ 130-4 (ร้านแว่นบิวตี้ฟูล) อาคารเลขที่ 378-384 (ร้านอภินันท์) อาคารเลขที่ 386-390 (ร้านผ้าตัดไทยท่าแพเดิม) อาคารเลขที่

195-201 (ร้านธงชัยพานิช) และอาคารเลขที่ 237-241 (ร้านคุณวรกิจ) ส่วนการจัดผังอีกแบบคือ

- การจัดผังในพื้นที่ขนาดใหญ่ (ดูภาพที่ 6.48) จะสร้างอาคารติดถนนและมีพื้นที่ด้านหลังเป็นสวนหรือเป็นบ้านพักอาศัย สำหรับอาคารที่มีการจัดผังแบบนี้ได้แก่ อาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว) อาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง) อาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล) อาคารเลขที่ 244-8 (ร้านเจริญพานิช) และอาคารเลขที่ 268-272 (ร้านหมอมนต์รี)

ภาพที่ 6.50 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสัดส่วนของอาคารที่สร้างติดถนน ในภาพคืออาคารเลขที่ 378-384 (ร้านอภิวัฒน์)

ที่มาของภาพ : กรมแผนที่ทหาร พ.ศ. 2539

ภาพที่ 6.51 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสัดส่วนของอาคารที่ก่อสร้างบนพื้นที่ขนาดใหญ่จึงมีการก่อสร้างอาคารด้านหน้าและพื้นที่โล่งเป็นสวนทางด้านหลัง ในภาพคืออาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล)

ที่มาของภาพ : กรมแผนที่ทหาร พ.ศ. 2539

หลังจากการวิเคราะห์เพื่อหาคุณค่า เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม และความสัมพันธ์ของขนาดอาคารเท่ากับขนาดที่ดินแล้ว ผลทั้งหมดที่ได้จะนำไปสรุปเป็นตารางในหัวข้อที่ 7.1 ในบทต่อไป เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลสำหรับการเสนอแนะแนวทางการออกแบบอาคารใหม่บนถนนท่าแพ